

Eteläsuomalaiset luontomatkailijat ja luontomatkojen suuntautuminen

EIJA POUTA & TUIJA SIEVÄNEN

*Metsäekonomian laitos, Helsingin yliopisto
& Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus*

Pouta, Eija & Tuija Sievänen (2002). Eteläsuomalaiset luontomatkailijat ja luontomatkojen suuntautuminen (Southern Finns as nature tourists and their choice of destination regions). Terra 114: 3, 149–156.

About 40 percent of Finns participate in nature tourism in Finland at least once a year. Based on mail survey data including 5,535 observations, this study focuses on nature tourism trip decisions of southern Finns. Logistic regression models explain decision to participate and choice of the destination region. Odds of participation in nature tourism were higher in upper socio-economic classes and among respondents living in urban areas. Participation in downhill skiing increased the probability to participate in nature tourism. Northern Finland was chosen as a destination region especially during winter months. Activities connected to trips to the north were cross-country skiing, downhill skiing, and backpacking. The only activity that increased the odds of engaging in nature tourism elsewhere in the country was spending time at a summer cottage.

Eija Pouta, Department of Forest Economics, P. O. Box 27, FIN-00014 University of Helsinki, Finland. E-mail: <eija.pouta@helsinki.fi>

Tuija Sievänen, Finnish Forest Research Institute, Vantaa Research Centre, Helsinki Unit, Unioninkatu 40 A, FIN-00170 Helsinki, Finland.

E-mail: <tuija.sievanen@metla.fi>

Luontomatkailussa keskeinen matkustusmotiivi on luonnossa tapahtuva virkistäytyminen. Käsitettä käytetään toisinaan myös rajoitetummin ekomatkailumerkityksessä koskemaan vain sellaista luonnossa virkistäytymistä, jota matkailija tekee lihasvoimin tai luonnonsuojelualueilla. Myös *kestävän matkailun* käsite on lähellä luontomatkailun käsitettä (Hemmi 1994; Kleine 2001; Saarinen 2001). Luontomatkoja tekevien *luontomatkailijoiden* keskeisiä matkustusmotiiveja ovat luontokohteisiin tutustuminen, harrastukset (kaikenlainen luonnon havainnointi) ja ulkoilu (Eagles 1992). Luontomatkailijoiden on havaittu olevan vanhempia, paremmin koulutettuja ja parempituloisia kuin muiden matkailijoiden keskimäärin (Kretchman & Eagles 1990; Saleh & Karwacki 1996).

Yöpymisen sisältäviä luontoon suuntautuvia matkoja, joiden pääasiallinen tarkoitus on jokin ulkoiluharrastus, tekee vuoden aikana noin 40 prosenttia suomalaisista. Keskimäärin matkat suuntautuvat luontoon ulkoilutarkoituksessa yhdeksän kertaa vuodessa ja luontomatkailijalle kertyy keskimäärin 25 matkapäivää (Pouta & Sievänen 2001: 62).

Kotimainen luontomatkailuun kohdistuva kysyntä painottuu väestön sijoittumisen vuoksi Ete-

lä-Suomeen, jossa luontomatkailupalveluiden tarjonta on kuitenkin vähäisintä. Nämä palvelut ja laadukas luonnonympäristö laajoina aluekokonaisuuksina keskittyvät Pohjois-Suomeen. Luontomatkailun näkökulmasta Suomi jakaantuukin luontevasti etelään ja pohjoiseen matkailun kysynnän, luonnonympäristön ja ilmastollisten tekijöiden suhteen. Pohjoinen tarjoaa suuria erämaita ja tunturialueita, neljä matkailuun sopivaa vuodenaikaa ja hyvät mahdollisuudet harrastaa retkeilyä, erävaellusta ja hiihtoa. Etelä-Suomessa puolestaan on laajoja vesistöalueita, meri, rannikkoa, saaristoa ja järviolueita, joilla mahdollisuudet erityisesti veneilyyn ovat monipuoliset (Vuoristo 1998: 96, 98, 101).

Tässä tutkimuksessa tarkoitamme luontomatkoilla kaikkia vapaa-aikana ja luonnossa virkistäytymistarkoituksessa tehtyjä matkoja, joihin sisältyy yöpyminen. Matkustusmotiivina on osallistuminen ulkoilu- ja luontoharrastuksiin. Tutkimus tarkentaa aiempaa kuvaa luontomatkailijoista ja -matkailusta kotimaassa. Mallintamisen kautta tuotamme täsmällisempää tietoa siitä, mitkä tekijät selittävät näiden matkojen tekemistä. Esitämme logistisen regressiomallin, joka selittää eteläsuomalaisten osallistumista luontomatkailuun.

Toisen mallin avulla kuvaamme sitä, millä perusteella eteläsuomalaiset valitsevat luontomatkansa kohdealueen joko Pohjois-Suomesta tai muualta maasta. Hyödynnämme Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -tutkimuksen yhteydessä kerättyä laajaa aineistoa, joka tarjoaa materiaalia myös suomalaisten luontomatkailukäyttäytymisen tutkimiseen (Sievänen 2001; Virtanen ym. 2001).

Suomalaiset luontomatkailijoina

Suomessa luontomatkailun kysyntä kohdistuu yhäältä valtion ja kuntien virkistys- ja suojelualueisiin. Toisaalta sen kohteina ovat yksityisessä omistuksessa olevat talousmetsät ja vesialueet, jotka jokamiehenoikeuden perusteella ovat kaikkien käytettävissä virkistykseen tai joita hallitsee matkailuyrittäjä (Silvennoinen & Tyrväinen 2001). Kohde voi olla myös perheen, sukulaisten tai tuttavien omistama kesämökki. Kysyntää voidaan tarkastella kohdealueen lisäksi matkan aikana tapahtuvan harrastustoiminnan perusteella. Vaihtoehtoisesti voidaan selvittää kysynnän kohdistumista erilaisiin virkistyspalveluihin, kuten reitti-, latu-, rinne- ja leirintäpalveluihin (Sievänen & Tyrväinen 1999).

Suomalaisten kiinnostus luontomatkailuun on vahva. Silvennoisen ja Tyrväisen (2001) tutkimuksessa noin puolet vastaajista arveli tekevänsä luontomatkan kyselyajankohtaa seuraavan vuoden aikana ja noin neljännes lähivuosina. Vain yhtä viidestä ei lainkaan kiinnostanut luontomatkoihin tekeminen. Erityisesti kansallispuistot ja valtion retkeilyalueet houkuttelivat vastaajia. Myös mökkeilyyn liittyvät luontomatkat olivat suosittuja.

Poudan ja Sieväsen (2001: 62) mukaan miehistä hieman useampi kuin naisista oli tehnyt luontomatkan. Aktiivisimpia olivat 25–44-vuotiaat, joista noin 43 prosenttia oli tehnyt luontomatkan vuoden aikana. Yli 65-vuotiaista näin oli tehnyt vain 27 prosenttia. Aktiivisuus vaihteli myös elämäntilanteen mukaan: nuoret kaksin asuvat ja perheet, joissa on kouluikäisiä lapsia, olivat ahkerimpia luontomatkailijoita. Korkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneista yli puolet oli käynyt luontomatkalla. Asuinkunnan koon mukaan suhteellisesti eniten luontomatkailijoita löytyi yli 100 000 asukkaallaan kaupungeista. Into oli suurinta uusmaalaisista ja pohjoissuomalaisista keskuudessa. Tutkimuksessa aluejakona käytettiin Euroopan unionin virallista NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) -alueluokitusjärjestelmää, jossa on viisi hierarkkista tasoa. Tässä tutkimuksessa käytämme NUTS 2 -tason alueita eli suuralueita on Suomessa kuusi: Uusimaa, Etelä-Suomi, Itä-

Suomi, Väli-Suomi, Pohjois-Suomi ja Ahvenanmaa (ks. *Kunnat ja kuntapohjaiset...* 2001).

Etelä- ja Väli-Suomessa matkailevista yli puolet oli lähtöisin Uudeltamaalta ja Pohjois-Suomesta. Pohjois- ja Itä-Suomessa matkailevista valtaosa tuli muualta ja vain noin kolmannes oli lähtöisin samalta suuralueelta. Pohjois-Suomessa suurin alueen ulkopuolelta tuleva matkailijaryhmä oli eteläsuomalaiset (Pouta & Sievänen 2001: 62).

Matkoista huomattava osa, noin 31 prosenttia, suuntautui Pohjois-Suomeen. Miesten ja keski-ikäisten luontomatkat suuntautuivat sinne muiden matkoja useammin. Pohjois-Suomen matkoista viidesosa tehtiin hiihdon vuoksi. Seuraavaksi tärkeimpiä syitä olivat retkeily, kalastus ja laskettelu. Yli viidesosa matkoista kesti yli viikon. Yli puolella Pohjois-Suomeen matkustavista matkan pituus ylitti 500 kilometriä. Myös matkan kustannukset olivat korkeammat kuin muille alueille matkustettaessa (Pouta & Sievänen 2001: 58, 60, 62 & Tilasto 39).

Luontomatkailun mallintaminen

Luontomatkailuun osallistumisen mallintamisessa tavoite on tarjota tietoa siitä, millaiset ihmiset tekevät luontomatkoihin ja miksi. Malleja voidaan hyödyntää esimerkiksi matkailupolitiikan, yritystoiminnan tai yksittäisten matkailualueiden kehittämisen suunnittelussa. Niitä voidaan käyttää myös luontomatkailun ennustamiseen. Mallien taustalla on yleensä ollut taloustieteen *kotitalouden tuotantoteoriaan* perustuva lähestymistapa, jonka mukaan kotitalouteen kuuluvat yhdistävät käytettävissä olevat matkailumahdollisuudet, liikenevän ajan, välineet ja osaamisen matkailuelämyksiä tuottaakseen. Tältä pohjalta luontomatkailuun tai luonnon virkistyskäyttöön osallistumista on selitetty kohdealueiden tarjontaa kuvaavilla tekijöillä tai yksittäisen ulkoilukerran kustannuksilla (esim. Hay & McConnel 1984; Cordell & Bergstrom 1991; Walsh ym. 1992; Whitehead 1992; Bowker ym. 1999). Kysyntää voidaan kuitenkin selittää myös tekijöillä, jotka liittyvät osallistumisesta päättävään ihmiseen. Näihin lukeutuvat päätöksentekijän sosioekonominen tausta, vapaa-ajan määrä ja matkailutottumukset (Romano ym. 2000). Kun luontomatkailuun soveltuvien alueiden tarjonta on runsasta, alueiden saavutettavuus ja matkailun kustannukset eivät estä matkan tekemistä ja ne voidaan jättää pois selittävien muutosten joukosta.

Selvitettäessä mitkä kohdealueen ominaisuudet vaikuttavat matkailijan tekemään aluevalintaan on sovellettu taloustieteen *random utility* -teoriaa. Siinä oletetaan, että matkailija – budjettinsa rajoissa –

valitsee kaikista mahdollisista vaihtoehdoista sen, joka sisältää hänen mieltymystensä mukaisen ominaisuusyhdistelmän. Teorian avulla voidaan tarkastella esimerkiksi uimaveden laadun vaikutusta rantalomakohteiden valintaan. Alueiden ominaisuuksien ja käytön kustannusten lisäksi vastaajan valintakäyttäytymistä on selitetty sosioekonomisella taustalla (Parsons & Kealy 1992; Adamowicz ym. 1994; Karou ym. 1995; Englin ym. 1996; Boxall 1996; Train 1998).

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme kohteen valintaa Suomen pohjoisosan ja muun maan välillä, emme yksittäisen luontomatkailu- tai virkistysalueen tasolla. Tällöin emme ole niinkään kiinnostuneita kohdealueiden ominaisuuksista, vaan muista kohteen valintaan vaikuttavista tekijöistä kuten luontomatkailijoiden ominaisuuksista ja luontomatkailuun liittyvien eri harrastusten kysynnästä.

Tutkimuksen aineisto

Hyödynnämme LVVI-tutkimuksessa vuosina 1998–2000 kerättyä aineistoa (Virtanen ym. 2001). LVVI-tutkimuksessa selvitettiin 15–74-vuotiaiden suomalaisten ulkoilukäyttäytymistä. Aineisto kerättiin 24 kuukauden aikana 12 osatoksena kaksivaiheisesti joka toinen kuukausi. Puhelinhaastattelun jälkeen postikyselyyn vastaamaan suostuville ulkoilun harrastajille lähetettiin kyselylomake. Puhelinhaastattelussa kertyi 10 651 vastaajan ja postikyselyssä 5 535 vastaajan aineisto. Vastausprosentit olivat 84 ja 65.

Puhelinhaastattelu tuotti tietoa vastaajan taustasta ja osallistumisesta eri ulkoiluharrastuksiin. Postikyselyllä saatiin tietoa myös luontomatkaisista. Luontomatka määriteltiin yöpymisen sisältäväksi matkaksi, jonka pääasiallinen tarkoitus oli johonkin ulkoiluharrastukseen osallistuminen. Kysymykset kohdistettiin vastaajan viimeisimpään luontomatkkaan ja ne käsittelivät muun muassa sen ajankohtaa, harrastuksia, kestoa, matkaseuraa, kohdealueen omistajaa, sijaintia ja ominaisuuksia, alueelle matkustamiseen kulunutta aikaa ja kulkuneuvoa sekä matkan kustannuksia. Postikyselyn vastaajista noin 2 100 (eli 40 %) oli tehnyt luontomatkan viimeisen vuoden aikana ja analyysissä heidät luetaan luontomatkailijoiksi. Tutkimuksessa käytettiin Euroopan unionin NUTS-alueluokitusta (*Kunnat ja kuntapohjaiset...* 2001), joka sallii muiden samaa aluejakoa käyttävien tilastoaineistojen hyödyntämisen, mutta ei valitettavasti sovi rajauksiltaan täysin yhteen matkailumaantieteellisten suuralueiden kanssa (ks. Artman ym. 1978: 43).

Analyysimenetelmät

Tähän tutkimukseen poimimme LVVI-aineistosta Uudellamaalla ja muualla Etelä-Suomessa asuvat, joita kutsumme tässä yhteisesti *eteläsuomalaisiksi*. Kaikkiaan näitä havaintoja postikyselyaineistossa oli 3 140 (57 %), joista 1 299 (23 % koko aineistosta) sisälsi tietoja viimeisimmästä luontomatkasta. Tässä työssä käyttämiemme havaintojen määrä on kuitenkin hieman näitä pienempi yksittäisten puuttuvien tietojen vuoksi.

Analyysissa hyödyntämämme menetelmä on *logistinen regressioanalyysi* (Hosmer & Lemeshow 1989; ks. Toivonen 1999: 319–322). Se poikkeaa perinteisestä lineaarisesta regressioanalyysistä ennen kaikkea siinä, että selitettävä muuttuja on dikotominen saaden esimerkiksi arvoja 0 tai 1. Logistisen regressiomallin parametrien kerrointen merkitsevyyden määrittämisessä käytimme Wald-testiä. Parametrien tulkinnaissa hyödynsimme regressio kertoimen lisäksi *odds ration* -käsitettä, joka soveltuu osallistumisen ja osallistumattomuuden vertailuun. Tarkasteltava todennäköisyys (*odds*) on esimerkiksi luontomatkan tekemisen todennäköisyyden suhde sen todennäköisyyteen, ettei matkaa tehdä. *Odds ratio* on kahden tämänkaltaisen todennäköisyyden suhde eri väestöryhmissä. Mallien sopivuudesta aineiston kuvaajiksi kertovat Chi²-testi ja sen merkitsevyys sekä oikein ennustettujen havaintojen osuus mallin kaikkien havaintojen lukumäärästä.

Rakensimme logistisen regressiomallin ensin kaikille postikyselyaineistoon kuuluneille eteläsuomalaisille koskien vähintään yhden luontomatkan tekemistä kyselyä edeltäneen vuoden aikana. Toiseksi mallinsimme luontomatkan tehneiden kohdealueen valintaa.

Tulokset

Luontomatkan tekeminen

Vähintään yhden luontomatkan tekemistä vastaajan ajankohtaa edeltäneen vuoden aikana selitimme vastaajan sosioekonomisilla taustamuuttujilla ja ulkoilukäyttäytymistä kuvaavilla muuttujilla (ulkoiluharrastusten lukumäärä ja osallistuminen joihinkin harrastuksiin). Luontomatkailuun soveltuvien alueiden saavutettavuus ja matkustuskustannukset alueille eivät estä Suomessa matkan tekemistä, koska lähin retkeilyyn soveltuva alue on keskimäärin 4,5 kilometrin etäisyydellä vakinaisesta asunnosta (Pouta & Sievänen 2001: 70). Tarjolla olevien soveltuvien alueiden runsaus kuitenkin lisänee todennäköisyyttä tehdä luontomatka. Siksi tarkastelemme maaseudulla ja kaupungissa asuvien toden-

	Kerroin <i>coefficient</i>	Merkitsevyys <i>significance</i>	Odds ratio <i>odds ratio</i>
Sosioekonominen asema (referenssitaso = työntekijä)		0,062	
<i>Socioeconomic status</i> (reference level = manual worker)			
(ylempi toimihenkilö tai yrittäjä) (<i>Sr. administrator or entrepreneur</i>)	0,277	0,019	1,319
(alempi toimihenkilö) (<i>Jr. administrator</i>)	0,118	0,379	1,125
Asuin ympäristön maaseutumaisuus <i>Ruralness of the living environment</i>	-0,115	0,004	0,892
Ulkoiluharrastusten lukumäärä <i>No. of outdoor recreation activities</i>	0,079	0,000	1,082
Ulkoiluun liittyviä ulkomaanmatkoja <i>Outdoor recreation trips abroad</i>	0,253	0,050	1,287
Laskettelun harrastaja <i>Downhill skier</i>	0,656	0,000	1,928
Käytössä matkailuauto tai -vaunu <i>Access to recreation vehicle</i>	0,516	0,019	1,675
Käytössä telttailuvarusteita <i>Access to camping equipment</i>	0,354	0,001	1,425
Käytössä vapaa-ajan asunto <i>Access to leisure home</i>	0,230	0,029	1,258
Käytössä matkavene <i>Access to boat with beds</i>	0,721	0,000	2,057
Käytössä muita ulkoiluvarusteita <i>Access to other outdoor recreation equipment</i>	0,449	0,001	1,567
Vakio <i>Constant</i>	-1,629	0,000	0,196
Ennuste oikein, % tapauksista <i>Prediction correct, % of cases</i>	66,4		
Chi ² -testisuure <i>Chi² statistic</i>	282		
Merkitsevyys <i>Significance</i>	0,000		
N	1 805		

Taulukko 1. Logistinen regressiomalli kotimaassa luontomatkan tehneistä eteläsuomalaisista.

Table 1. A logistic regression model of the participation of southern Finns in nature tourism in Finland.

näköisyyttä luontomatkailulla. Luontomatkailupalvelujen saatavuuskin todennäköisesti vaikuttaa luontomatkalle lähtöön, mutta palvelujen saatavuudesta aineistossa ei kuitenkaan ollut tietoa. Lähellä sijaitsevien alueiden lisäksi kustannuksia alentavat luontomatkailuun liittyvien välineiden ja varusteiden omistaminen. Näistä lähtökohdista valitsimme osallistumismalliin lähtömuuttajat. Lopullisiin malleihin jätimme jäljelle vain ne, joiden kertoimet osoittautuivat merkitseviksi. Mallia rakentaessamme pyrimme myös välttämään *multikollineaarisuutta* eli keskenään korreloivien muuttujien sisällyttämistä malliin.

Sosioekonomisen aseman suhteen tarkasteltuna yrittäjät ja ylempät toimihenkilöt tekivät luontomatkajoja todennäköisemmin kuin työntekijät ja alemmat toimihenkilöt (taulukko 1). Sosioekonominen asema korreloi merkitsevästi sekä tulo- että koulutustason kanssa. Tulo- ja koulutustaso olivat mallikokeilussakin merkitseviä, mutta jouduimme jättämään ne pois lopullisesta mallista multikollineaarisuuden aiheuttamien ongelmien välttämiseksi. Sosioekonominen asema luontomatkailun selittäjänä voidaan tulkita kahdella tavalla. Tietoisuus luontomatkailumahdollisuuksista voi olla sidoksissa koulutustasoon ja samalla sosioekonomi-

seen asemaan. Yhteiskunnallinen ja taloudellinen asema voi myös heijastaa käytettävissä olevia voimavaroja eli varallisuuden ja tulojen kautta mahdollisuuksia tehdä tällainen matka.

Asuinympäristön ulkoilumahdollisuudet vaikuttivat luontomatkan tekemisen todennäköisyyteen. Maaseutumaisessa ympäristössä asuvien todennäköisyys käydä luontomatkalla vuoden aikana oli tilastollisesti merkitsevästi pienempi kuin kaupunkimaisessa ympäristössä asuvien. Luontomatkailu liittyi yleisesti ulkoiluaktiivisuuteen ja suuri ulkoiluharrastusten määrä lisäsi matkan tekemisen todennäköisyyttä. Luontomatkailu ulkomailla nosti sekin todennäköisyyttä vastaavaan matkailuun kotimaassa. Näyttääkin siis siltä, että ulkomaille luontomatoja tekevät olivat tässä aktiivisia myös kotimaassa.

Ulkoiluharrastuksista laskettelu nosti todennäköisyyttä tehdä luontomatkka. Mökkeily harrastuksena ei vaikuttanut näin, mutta mahdollisuus käyttää vapaa-ajan asuntoa nosti todennäköisyyttä noin 1,3-kertaiseksi verrattuna niihin, joilla ei tätä mahdollisuutta ollut.

Se, että kotitaloudella on käytössään tarvittavaa välineistöä, kertoo luontomatkailuaktiivisuudesta ja laskee kynnystä käydä tällaisella matkalla. Mallissa matkan tekemisen todennäköisyyttä lisäsivät matkailuauton tai -vaunun, telttailuvarusteiden sekä matkaveneen omistaminen tai säännöllinen mahdollisuus käyttää niitä. Ne vastaajat, joilla oli käytössään näitä välineitä, olivat tehneet luontomatkan noin 1,5–2 kertaa todennäköisemmin kuin ne, joilla näitä mahdollisuuksia ei ollut.

Kaiken kaikkiaan malli pystyi ennustamaan 66 prosenttia vastaajista oikeaan ryhmään kuuluviksi. Luontomatkalla käyneistä se ennusti oikein 57 prosenttia ja niistä, jotka eivät olleet sellaisella käyneet, 75 prosenttia. Merkitsevä Chi²-testisuureen arvo osoitti, että malli pystyi antamaan tilastollisesti merkitsevän ennusteen luontomatkan tekemisestä.

Luontomatkan kohdistuminen Pohjois-Suomeen tai muualle maahan

Mallin luontomatkkojen kohdistumisesta Pohjois-Suomeen ja muualle maahan laadimme vastaajan viimeisintä luontomatkkaa kuvaavien muuttujien perusteella. Aineistossa mukana olevista eteläsuomalaisten tekemistä matkoista 28 prosenttia suuntautui Pohjois-Suomeen ja 72 prosenttia muualle maahan. Luontomatkkojen suuntautumista selitimme matkailijan taustaan liittyvillä tekijöillä, kuten koulutusteella ja asuinmaakunnalla. Otimme malliin mukaan myös vastaajan ulkoiluharrastamiseen liittyviä tekijöitä. Matkaa kuvaavista muuttujista valit-

simme malliin matkan pääasiallista harrastusta kuvaavia muuttujia ja matkustuskustannukset.

Korkea koulutusaste, uusmaalaisuus ja ulkoiluharrastusten runsas määrä nostivat todennäköisyyttä sille, että vastaajan viimeisin luontomatkka oli suuntautunut muualle kuin Pohjois-Suomeen (taulukko 2). Hiihdon tai laskettelu harrastaminen puolestaan nosti Pohjois-Suomen todennäköisyyttä matkakohteena. Tämä todennäköisyys oli kaksi kertaa korkeampi marraskuusta huhtikuuhun kuin toukokuusta lokakuuhun. Kun matkan pääasiallisena harrastuksena oli hiihto, retkeily tai laskettelu, nousi Pohjois-Suomen todennäköisyys noin 7–8-kertaiseksi. Matkustuskustannusten vaikutus kohteen selittämisessä oli myös merkitsevä.

Kaiken kaikkiaan malli ennusti matkakohteen (suuralueen) oikein 85 prosentissa tapauksista. Pohjois-Suomen matkojen osalta oikeiden ennustusten osuus oli 63 prosenttia ja maan muiden osien 93 prosenttia. Chi²-testin perusteella malli pystyi kuvaamaan matkan kohdealueen valintaa tilastollisesti merkitsevästi.

Tarkastelu

Määrittelimme *luontomatkailun* ja *luontomatkailijan* varsin laveasti tässä artikkelissa. Käsitteen rajauksesta johtuen voimme olettaa luontomatkailijan profiilin olevan melko lähellä tavallista matkailijaa. Näin on jo siksi, että lähes puolet suomalaisista kuuluu tarkoittamiimme luontomatkailijoihin. Suomalaisten kotimaanmatkailua kuvaavien tutkimusten tuloksista vain mökkimatkoja tehneitä voidaan verrata tämän tutkimuksen tuloksiin, sillä vapaa-ajan matkoja on tarkasteltu lähinnä majoitusmuotojen, ei matkan harrastusmotiivien perusteella (Suomalaisten matkailu 2000). Suomalainen mökkimatkailija (Suomalaisten matkailu 2000: 30, 31) on varsin samanlainen kuin kuvaamamme luontomatkailija: yrittäjä tai ylempi toimihenkilö joka asuu suurella kaupunkipaikkakunnalla. Tämä kuvaus vastaa varsin hyvin myös aiemman tutkimuksen näkemystä luontomatkailijasta (Saleh & Karwacki 1996).

Kolmannes luontomatkkoista on matkoja, jotka suuntautuvat vapaa-ajan asunnolle. Kuitenkin huomattava osa mökkimatkoista tehdään jonkun luonto- tai ulkoiluharrastuksen takia. Pääosa eteläsuomalaisten tekemistä mökkimatkoista suuntautuu Etelä-Suomeen (ks. Sievänen 2001: Tilasto 40). Se, että mökkeilyn harrastaminen ei malleissamme vaikuttanut erityisen voimakkaasti luontomatkailuun voi selittyä sillä, että merkittävä osa mökkivierailuista on päiväkäyntejä – erityisesti pikkukaupungeissa ja maaseutupaikkakunnilla asuvien

	Kerroin <i>Coefficient</i>	Merkitsevyys <i>Significance</i>	Odds ratio <i>Odds ratio</i>
Koulutus <i>Education</i>	-0,182	0,038	0,038
Uusmaalainen <i>Resident of Uusimaa region</i>	-0,043	0,010	0,958
Ulkoiluharrastusten lukumäärä <i>Number of outdoor recreation activities</i>	-0,757	0,000	0,469
Hiihdon harrastaja <i>Cross-country skier</i>	0,462	0,046	1,587
Laskettelun harrastaja <i>Downhill skier</i>	0,629	0,009	1,877
Talvimatka <i>Winter trip</i>	0,725	0,001	2,064
Mökkeilymatka <i>Trip to summer cottage</i>	-1,467	0,003	0,231
Hiihtomatka <i>Cross-country skiing trip</i>	2,067	0,000	7,899
Laskettelumatka <i>Downhill skiing trip</i>	1,910	0,014	6,754
Reikeyllymatka <i>Hiking trip</i>	1,974	0,000	7,201
Matkustuskustannukset <i>Travel expenses</i>	0,003	0,000	1,003
Vakio <i>Constant</i>	-1,492	0,000	0,225
Ennuste oikein, % tapauksista <i>Prediction correct, % of cases</i>	85,1		
Chi ² -testisuure <i>Chi² statistic</i>	441		
Merkitsevyys <i>Significance</i>	0,000		
N	910		

Taulukko 2. Eteläsuomalais-
ten luontomatkan suuntau-
minen Pohjois-Suomeen (1)
ja maan muihin osiin (0).
*Table 2. The choice of des-
tination region for a nature
tourism trip between North-
ern Finland (1) and other
parts of the country (0) by
southern Finns.*

mökki sijaitsee päiväkäyntitietäisyydellä (ks. Kesä-
mökkit 2000: 8). Toisaalta omassa käytössä olevan
mökin olemassaolo ei myöskään ole vahva selit-
täjä, sillä näitä matkoja tehdään paljon sukulaisten
ja ystävien mökeille.

Kaupunkilaiset tekevät luontomatkan tavalli-
semmin kuin maaseudulla asuvat. Runsaat ja luon-
nonmukaiset lähiulkoilumahdollisuudet näyttävät
vähentävän luontomatkailun tarvetta. Kuitenkaan
aktiivinen lähiulkoilu ei vaikuttanut luontomatkan
tekemiseen. Myöskään lomapäivien lukumäärällä
ei ollut vaikutusta.

Laskettelun harrastaminen nosti luontomatkan
tekemisen todennäköisyyttä. Useisiin muihin ul-
koiluharrastuksiin osallistuminen on yleistä myös

päiväkäynneillä kodin lähialueilla, joten muut har-
rastukset eivät selitä yöpymisen sisältävän luonto-
matkan tekemistä yhtä vahvasti.

Luontomatkailuun osallistumista kuvaava mal-
li luo pohjaa keskustelulle tällaisten matkojen kys-
ynnästä tulevaisuudessa. Asuin ympäristön muut-
tuminen kaupunkimaisemmaksi, ammattiraken-
teen muuttuminen toimihenkilövaltaisemmaksi,
korkeampi koulutustaso sekä harrastusten ja ke-
sämökkien omistamisen lisääntyminen ovat kaik-
ki tekijöitä, jotka voivat kasvattaa luontomatkailun
kysyntää tulevaisuudessa. Tulotason kasvu avaa
mahdollisuudet myös luontomatkailuun liittyvien
välineiden hankintaan, mikä osaltaan alentaa kyn-
nystä matkalle lähtöön.

Kohteen valintaan Pohjois- ja muun Suomen välillä vaikuttivat ulkoiluharrastusten runsaus, uusmaalaisuus ja koulutustaso. Näistä ensimmäinen vaikuttaa kohteen valintaan myös siten, että useita aktiviteetteja harrastavat tekevät useampia luontomatkoja vuodessa kuin väestö keskimäärin. Tällöin nousee myös sen todennäköisyys, että viimeisin matka suuntautuu muualle kuin Pohjois-Suomeen. Myös eri väestöryhmien taipumus ajoittaa lomansa esimerkiksi kesäkauteen vaikuttaa kohteen valintaan. Korkeasti koulutetulla väestöllä luontomatkailun huippu osuu selvästi kesäkuukausiin (Pouta & Sievänen 2001). Tällöin jopa noin kolmannes korkeasti koulutetuista on tehnyt luontomatkan. Matkustaminen kesäkuukausina puolestaan lisää Etelä-Suomen todennäköisyyttä valikoitua matkakohteeksi. Eteläsuomalaisten suurin kiinnostus tehdä luontomatkoja Pohjois-Suomeen painottuu talven hiihtosesonkiin. Talvipainotus näkyy myös hiihto- ja laskettelumatkojen suuntautumisena todennäköisemmin Pohjois-Suomeen. Kuitenkin Pohjois-Suomen alueet tarjoavat vetovoimaisen virkistysympäristön kesäsesonkina harrastettavalle erävaelluksellekin. Pohjois-Suomen todennäköisyys matkakohteena nouseekin, kun matkan pääasiallinen tarkoitus on retkeily.

Kohdealueen valintaa kuvaava malli pohjautuu havaintoihin vastaajan viimeisimmästä luontomatkastasta, eikä siten kerro hänen kaikista edellisen vuoden aikana Pohjois-Suomeen tekemistään matkoista. Mallin avulla voidaan kuitenkin päätellä muuttuuko Pohjois-Suomeen tehtyjen luontomatkojen *osuus* tulevaisuudessa. Koulutustason nousu, muutto Uudellemaalle ja ulkoiluharrastusten mahdollisesti runsastuva määrä ovat kaikki tekijöitä, jotka todennäköisesti vähentävät Pohjois-Suomeen suuntautuvien luontomatkojen osuutta kaikista luontomatkoista. Toisaalta laskettelijoiden määrän kasvu puolestaan lisäisi Pohjois-Suomeen suuntautuvien matkojen osuutta. Myös käytävissä olevien tulojen kasvu vähentänee matkakustannusten merkitystä Pohjois-Suomen matkailun rajoittajana. Mallista, joka kuvaa matkan kohdealuetta, ei voida yksiselitteisesti vetää johtopäätöksiä siitä, muuttuuko Pohjois-Suomeen suuntautuneiden luontomatkojen *absoluuttinen määrä* tulevaisuudessa. Matkakohteen valinnan tarkasteleminen lähemmin yksittäisiä matkailukeskuksia vertaamalla edellyttää tietoa kohteiden ominaisuuksista ja taustoiltaan erilaisten ihmisten niitä koskevasta valintakäyttäytymisestä.

Olemme esittäneet tärkeimmät kotimaiseen luontomatkailun kysyntään vaikuttavat tekijät väestökyselyaineiston pohjalta analysoituna. Tuloksemme lisäävät ymmärrystä siitä, mihin suuntaan kotimainen luontomatkailun kysyntä on kehittymäs-

sä. Selittävien tekijöiden pohjalta voidaan jatkotutkimusta suunnata luontomatkailun ennustamiseen. Ennusteiden luominen edellyttää osallistumismallien kytkemistä olemassa oleviin ennusteisiin väestön ja asumisen muutoksista. Luontomatkailun mallintamiseen ja muutosten ennustamiseen tarvitaan myös tietoa luontomatkailupalveluiden alueellisesta tarjonnasta. Tarjontaa koskevan tiedon saatavuus avaisi uusia mahdollisuuksia luontomatkailumallien tarkentamiseen ja tulevaisuuden kysynnän ja tarjonnan tasapainon tutkimiseen.

KIRJALLISUUS

- Adamowicz, W., J. Louviere & M. Williams (1994). Combining revealed and stated preference methods for valuing environmental amenities. *Journal of Environmental Economics and Management* 26: 3, 271–292.
- Artman, H., R. Helle & K.-V. Vuoristo (1978). Suomen matkailun aluerakenne 1978. *Matkailun edistämiskeskus A* 12. 75 s.
- Bowker, J. M., D. B. K. English & H. K. Cordell (1999). Projections of outdoor recreation participation to 2050. *Teoksessa* Cordell, H. K. (toim.): *Outdoor recreation in American life: A national assessment of demand and supply trends*, 323–350. Sagamore.
- Boxall, P. C., D. O. Watson & J. Englin (1996). Backcountry recreationists valuation of forest and park management features in wilderness parks of the Western Canadian Shield. *Canadian Journal of Forest Research – Revue Canadienne de Recherche Forestière* 26: 6, 982–990.
- Cordell, H. K. & J. Bergstrom (1991). A methodology for assessing national outdoor recreation demand and supply trends. *Leisure Science* 13: 1, 1–20.
- Eagles, P. (1992). The travel motivations of Canadian ecotourists. *Journal of Travel Research* 31: 1, 3–7.
- Englin, J., P. C. Boxall, K. Chakraborty & D. O. Watson (1996). Valuing the impacts of forest-fires on backcountry forest recreation. *Forest Science* 42: 4, 450–455.
- Hay, M. J. & K. E. McConnel (1984). Harvesting and nonconsumptive wildlife recreation decisions. *Land Economics* 60: 4, 388–396.
- Hemmi, J. (1994). Ekoturismin käsite ja sisältö. *Teoksessa* Aho, S. (toim.): *Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina*, 157–170. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Oulu.
- Hosmer, D. W. & S. Lemeshow (1989). *Applied logistic regression*. 307 s. John Wiley & Sons, New York.
- Karou, Y., V. K. Smith & J. L. Liu (1995). Using random utility models to estimate the recreational value of estuarine resources. *American Journal of Agricultural Economics* 77: 1, 141–151.
- Kesämökkit 2000. *SVT, Asuminen* 2001: 5. 46 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Kleine, J. D. (2001). Tourism and natural resource management: a general overview of research and issues. *United States Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station, General Technical Report* 506. 19 s.

- Kretchman, J. A. & P. Eagles (1990). An analysis of the motives of ecotourists in comparison to the general Canadian population. *Loisir et société (Society and Leisure)* 13: 2, 499–508.
- Kunnat ja kuntapohjaiset aluejaot (2001). 77 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Parsons, G. R. & M. J. Kealy (1992). Random drawn opportunity sets in a random utility model of lake recreation. *Land Economics* 68: 1, 93–106.
- Pouta, E. & T. Sievänen (2001). Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen tulokset – Kuinka suomalaiset ulkoilevat? *Teoksessa* Sievänen, T. (toim.): Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi LVVI-tutkimus, 1997–2000. Loppuraportti. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 802, 32–76.
- Romano, D., R. Scarpa, F. Spaltro & L. Viganò (2000). Modeling determinants of participation, number of trips and site choice for outdoor recreation in protected areas. *Journal of Agricultural Economics* 51: 2, 224–238.
- Saarinen, J. (2001). Luontomatkailu osana metsien käyttöä. *Teoksessa* Kangas, J. & A. Kokko (toim.): Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 800, 129–134.
- Saleh, F. & J. Karwacki (1996). Revisiting the ecotourist: the case of Grasslands NP. *Journal of Sustainable Tourism* 4: 2, 61–80.
- Sievänen, T. (2001; toim.). Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi LVVI-tutkimus, 1997–2000. Loppuraportti. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 802. 204 s. + liitteet.
- Sievänen, T. & L. Tyrväinen (1999). Luontomatkailun kysyntä ja tarjonta Suomessa. *Metsätieteen aikakauskirja* 1, 102–105.
- Silvennoinen, H. & L. Tyrväinen (2001). Luontomatkailun kysyntä Suomessa ja asiakkaiden ympäristötoiveet. *Teoksessa* Sievänen, T. (toim.): Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi LVVI-tutkimus, 1997–2000. Loppuraportti. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 802, 122–127.
- Suomalaisten matkailu 2000. *SVT, Liikenne ja matkailu* 2001: 9. 61 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Toivonen, T. (1999). *Empiirinen sosiaalitutkimus: filosofia ja metodologia*. 447 s. WSOY, Porvoo.
- Train, K. E. (1998). Recreation demand models with taste differences over people. *Land Economics* 74: 2, 230–239.
- Virtanen, V., E. Pouta, T. Sievänen & S. Laaksonen (2001). Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen aineistot ja menetelmät. *Teoksessa* Sievänen, T. (toim.): Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi LVVI-tutkimus, 1997–2000. Loppuraportti. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 802, 19–27.
- Vuoristo, K.-V. (1998). *Matkailun muodot*. 251 s. WSOY, Porvoo.
- Walsh, R., K. H. John & J. Hof (1992). Effect of price on forecasts of participation in fish and wildlife recreation: an aggregate demand model. *Journal of Leisure Research* 24: 2, 140–156.
- Whitehead, J. (1992). Measuring use value from the recreation participation. *Southern Journal of Agricultural Economics* December, 113–120.